

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
NILS WAHL
prednesené 27. apríla 2017¹

Vec C-186/16

**Ruxandra Paula Andriciuc a i.
proti
Banca Românească SA**

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Curtea de Apel Oradea (Odvolací súd Oradea, Rumunsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Nekalé podmienky v spotrebiteľských zmluvách – Smernica 93/13/EHS – Článok 3 ods. 1 a článok 4 ods. 2 – Zmluvy o úvere vyjadrené v cudzej mene – Podmienky, ktoré nie je možné posudzovať z hľadiska ich nekalej povahy – Zmluvné podmienky týkajúce sa definície hlavného predmetu zmluvy alebo primeranosti ceny, ktoré sú formulované jasne a zrozumiteľne – Okamih posúdenia existencie značnej nerovnováhy v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy – Rozsah a úroveň informácií, ktoré musí poskytnúť banka“

1. Curtea de Apel Oradea (Odvolací súd Oradea, Rumunsko) sa v prejednávanej veci v rámci sporu medzi bankovou inštitúciou a viacerými súkromnými dlžníkmi pýta, ako sa má vykladať článok 3 ods. 1 a článok 4 ods. 2 smernice 93/13/EHS². Tento spor vznikol v nadväznosti na návrhy na vyhlásenie neplatnosti niektorých údajne nekalých zmluvných podmienok, ktoré sú súčasťou zmlúv o spotrebiteľských úveroch vyjadrených v cudzej mene, najmä tých, ktoré sa týkajú „kurzového rizika“ a povinnosti splatiť úver v cudzej mene, v ktorej bol tento úver zmluvne dohodnutý.

2. Hoci už Súdny dvor bol požiadaný o poskytnutie určitých objasnení k výkladu ustanovení smernice 93/13 vo veľmi osobitnom kontexte zmlúv o úvere vyjadrených v cudzích menách, tento návrh na začatie prejudiciálneho konania vyzýva Súdny dvor na poskytnutie doplňujúcich spresnení, týkajúcich sa po prvé okamihu, v ktorom treba posúdiť existenciu „značnej nerovnováhy“ ku škode spotrebiteľa

¹ Jazyk prednesu: francúzština.

² Smernica Rady z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, 1993, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288).

v zmysle článku 3 ods. 1 tejto smernice, a po druhé pôsobnosti článku 4 ods. 2 tejto smernice, ktorý z posúdenia nekalej povahy vylučuje najmä zmluvné podmienky definujúce „hlavný predmet“ zmluvy. Prejednávaná vec ponúka hlavne príležitosť rozhodnúť o samotnej prípustnosti dojednávania úverov v cudzích menách³ v osobitne citlivom kontexte.⁴

Právny rámec

Právo Únie

3. Článok 1 smernice 93/13 stanovuje:

„1. Účelom tejto smernice je aproximovať zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia členských štátov, ktoré sa [týkajú – *neoficiálny preklad*] nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom.

2. Zmluvné podmienky, ktoré odrážajú záväzné zákonné alebo regulačné ustanovenia a ustanovenia alebo zásady medzinárodných dohovorov, ktorých sú členské štáty alebo spoločenstvo zmluvnou stranou, najmä v oblasti dopravy, nepodliehajú ustanoveniam tejto smernice“.

4. Podľa článku 3 ods. 1 uvedenej smernice „zmluvná podmienka, ktorá nebola individuálne dohodnutá sa považuje za nekalú, ak napriek požiadavke dôvery spôsobí značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy, ku škode spotrebiteľa“.

5. Článok 4 smernice 93/13 uvádza:

„1. Bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia článku 7, nekalosť zmluvných podmienok sa hodnotí so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, na ktoré bola zmluva uzatvorená a na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy, v dobe uzatvorenia zmluvy a na všetky ostatné podmienky zmluvy alebo na inú zmluvu, od ktorej závisí.

2. Hodnotenie nekalej povahy podmienok sa nevzťahuje ani k definícii hlavného predmetu zmluvy ani na primeranú cenu a úhradu na jednej strane, ako aj tovar alebo služby dodávané výmenným spôsobom na druhej strane, pokiaľ tieto podmienky sú zrozumiteľné.“

6. Článok 5 tejto smernice stanovuje:

„V prípade zmlúv, v ktorých sú všetky alebo niektoré podmienky ponúkané spotrebiteľovi v písomnej forme, musia byť vždy tieto podmienky vypracované zrozumiteľne...“

3 Prejednávaná vec sa tým odlišuje jednak od vecí, v ktorej bol vydaný rozsudok z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), ktorá sa týkala zmluvných podmienok určujúcich výmenné kurzy uplatňujúce sa pri poskytnutí a vrátení úveru, ako aj od vecí, v ktorej bol vydaný rozsudok z 26. februára 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127), ktorá sa týkala zmluvných podmienok, ktoré na jednej strane veriteľovi umožňovali zmeniť za istých podmienok úrokovú sadzbu a na druhej strane mu priznávali poberanie poplatku za riziko.

4 Pozri bod 1 návrhov, ktoré som predniesol vo veci Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85). Podľa informácií, ktoré som mal k dispozícii, uzavrelo zmluvy o úvere vyjadrené vo švajčiarskych frankoch viac než 50 000 domácností v Rumunsku. Z informácií uvedených v rámci prejednávanej veci navyše vyplýva, že výmenný kurz medzi švajčiarskym frankom a rumunským lei sa v období rokov 2007 až 2014 približne zdvojnásobil. Treba tiež uviesť, že Curtea Constituțională (Ústavný súd, Rumunsko), zasadať v plenárnom zhromaždení, rozhodnutím zo 7. februára 2017 zrušil rumunskú právnu úpravu, ktorá znížila výmenný kurz, ktorý sa mal uplatniť na vrátenie úverov vo švajčiarskych frankoch, podľa všetkého na účely predchádzania a nápravy situácií nadmerného zadlženia. Tento súd sa najmä domnieval, že zákonodarcu týmto postupom porušil zásadu právnej istoty a konal tak v rozpore s ústavnými pravidlami. Nakoniec treba uviesť, že aj iné veci, v ktorých v súčasnosti prebieha konanie (pozri najmä veci C-627/15, Gavrilescu; C-483/16, Sziber; C-38/17, GT; C-51/17, Ilyés a Kiss; C-118/17, Dunai; C-119/17, Lupean a Lupean, ako aj C-126/17, Czakó), sa týkajú poskytovania úverov v cudzích menách.

Rumunské právo

Zákon č. 193/2000

7. Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori (zákon č. 193/2000 o nekalých podmienkach v zmluvách uzatvorených medzi predajcami alebo dodávateľmi a spotrebiteľmi) z 10. novembra 2000, v konsolidovanom znení⁵, preberá smernicu 93/13.

8. Podľa článku 4 tohto zákona:

„1. Zmluvná podmienka, ktorá nebola dohodnutá priamo so spotrebiteľom, sa považuje za nekalú, ak sama osebe alebo v spojení s inými ustanoveniami zmluvy vyvoláva na škodu spotrebiteľa a v rozpore s požiadavkami dobrej viery značnú nerovnováhu medzi právami a povinnosťami zmluvných strán.

...

6. Hodnotenie nekalej povahy podmienok sa nevzťahuje ani na vymedzenie hlavného predmetu zmluvy, ani na primeranú cenu a úhradu na jednej strane, ako aj tovar alebo služby dodávané výmenným spôsobom na druhej strane, pokiaľ sú tieto podmienky zrozumiteľné.“

9. Bod 1 písm. p) prílohy zákona č. 193/2000 stanovuje, že za nekalé sa považujú zmluvné podmienky stanovujúce, že „cena za tovar sa určí v momente dodania, alebo [umožňujúce] predajcovi tovaru alebo poskytovateľovi služieb zvýšiť svoje ceny bez toho, aby sa v oboch prípadoch spotrebiteľovi poskytlo zodpovedajúce právo zrušiť zmluvu, ak je konečná cena príliš vysoká v porovnaní s cenou dohodnutou pri uzavretí zmluvy“. Spresňuje, že „ustanovenia tohto bodu nebránia uplatneniu doložiek cenových indexov, ak sú v súlade s právom, za predpokladu, že spôsob, akým sa menia ceny, je výslovne opísaný“.

10. Bod 2 tejto prílohy stanovuje:

„Ustanovenia bodu 1 písm. a), p) a t) sa nevzťahujú na:

- a) transakcie s prevoditeľnými cennými papiermi, finančnými nástrojmi a inými produktmi alebo službami, kde je cena závislá na pohybe kurzov a indexov na burze cenných papierov alebo na úrovni finančných trhov, ktoré predajca alebo dodávateľ nekontroluje;
- b) zmluvy na kúpu alebo predaj zahraničnej meny, cestovné šeky alebo medzinárodné platobné príkazy vyjadrené v cudzej mene alebo iné medzinárodné platobné nástroje.“

11. Vnútroštátny súd uvádza, že článok 4 ods. 6 a bod 2 uvedenej prílohy boli vložené zákonom č. 363/2007, ktorý nadobudol účinnosť 31. decembra 2007, a že bod 1 písm. p) prílohy znel pred nadobudnutím účinnosti zákona č. 363/2007 takto:

„Za nekalé sa považujú zmluvné podmienky stanovujúce, že cena sa určí v momente dodania, alebo umožňujúce zvýšiť cenu v momente dodania v porovnaní s cenou, ktorá bola dohodnutá pri uzavretí zmluvy, bez toho, aby mal spotrebiteľ právo zrušiť zmluvu, pokiaľ sa domnieva, že konečná cena je príliš vysoká v porovnaní s pôvodne dohodnutou cenou.“

⁵ Naposledy uverejnený v *Monitorul Oficial al României*, časť I, č. 543 z 3. augusta 2012.

Občiansky zákonník

12. Článok 1578 Občianskeho zákonníka v znení platnom v čase uzavretia zmlúv stanovoval:

„Závazok vyplývajúci zo zmluvy o úvere sa vždy obmedzuje na rovnakú číselnú sumu, aká je vyjadrená v zmluve.

Ak dôjde k zvýšeniu alebo zníženiu hodnoty meny pred uplynutím doby splatnosti, dlžník vráti požičanú sumu, pričom je povinný ju zaplatiť v mene používanej v čase splatenia.“

13. Článok 970 Občianskeho zákonníka v znení platnom v čase uzavretia zmlúv stanovoval:

„Zmluvy sa majú vykonávať v dobrej viere.

Zaväzujú nielen na to, čo sa v nich výslovne uvádza, ale aj na všetky dôsledky, ktoré z nich vzhľadom na ich povahu vyplývajú z pohľadu spravodlivosti, obyčaje alebo zákona.“

Zákon č. 190/1999

14. Článok 8 zákona č. 190/1999 o hypotekárnom úvere na účely investovania do nehnuteľností (ďalej len „zákon č. 190/1999“), v znení platnom v čase uzavretia predmetných zmlúv stanovoval:

„Pred podpísaním zmluvy o hypotekárnom úvere na účely investovania do nehnuteľností dá akreditovaná inštitúcia dlžníkovi písomnú ponuku, v ktorej sú uvedené všetky zmluvné podmienky a doba platnosti ponuky, ktorá nemôže byť kratšia ako 10 dní odo dňa obdržania ponuky potenciálnym dlžníkom.“

15. Článok 14 ods. 1 zákona č. 190/1999 stanovuje:

„V zmluve o hypotekárnom úvere na účely investovania do nehnuteľností môže byť suma poskytnutého úveru vyjadrená v rumunských lei alebo v konvertibilnej cudzej mene a dlžníkovi je daná k dispozícii v jednej alebo vo viacerých splátkach.“

Nariadenie č. 3

16. Vnútroštátny súd uvádza, že článok 4 nariadenia č. 3 Banca Națională a României (Národná banka Rumunska) z 12. marca 2007 o obmedzení úverového rizika pri úveroch určených fyzickým osobám nadobudol účinnosť 22. augusta 2008 a stanovuje:

„Veritelia sú povinní informovať klientov v rámci splátkových kalendárov týkajúcich sa zmlúv o úvere alebo, v prípade absencie tohto kalendára, osobitným ustanovením v úverovej zmluve, o prípadnom navýšení dlžných súm, pokiaľ nastane kurzové riziko, úrokové riziko alebo v prípade zvýšenia ceny úveru z dôvodu poplatkov a iných výdavkov týkajúcich sa správy úveru stanovených v zmluve.“

Spor vo veci samej, prejudiciálne otázky a konanie pred Súdnym dvorom

17. Z opisu skutkového stavu vo veci samej podaného vnútroštátnym súdom vyplýva, že v období medzi aprílom 2007 a októbrom 2008 pani Ruxandra Paula Andriciuc a ďalších 68 osôb (ďalej len „dlžníci“) uzavrelo s bankou Banca Românească SA (ďalej len „banka“) zmluvy o úvere vyjadrenom vo švajčiarskych frankoch na účely nadobudnutia nehnuteľného majetku, refinancovania iných úverov alebo uspokojenia osobných potrieb.

18. Podľa článku 1 ods. 2 zmluvy podpísanej každým z dlžníkov boli dlžníci povinní splácať mesačné splátky úveru vo švajčiarskych frankoch. Článok 8 ods. 2 tejto zmluvy uvádzal, že „každá platba uskutočnená dlžníkom s cieľom splatiť úver musí byť uskutočnená v mene, v ktorej bol úver poskytnutý“. Okrem toho články 9.1 a 10.3.9 tejto zmluvy obsahovali dve ustanovenia, ktoré banke umožňovali v prípade uplynutia lehoty na splatenie mesačných splátok alebo nedodržania povinností vyplývajúcich z týchto zmlúv dlžníkom odpísať danú sumu z účtu dlžníka a v prípade potreby previesť disponibilné sumy na jeho účte na menu uvedenú v zmluve podľa výmenného kurzu používaného bankou v deň tejto transakcie. Podľa týchto ustanovení mal rozdiely výmenného kurzu znášať výhradne dlžník.

19. Podľa dlžníkov bola banka schopná predvídať vývoj a pohyby výmenného kurzu švajčiarskeho franku. Tvrdia, že z dôvodu, že ich banka transparentným spôsobom neinformovala o týchto pohyboch, porušila tým svoje informačné povinnosti, povinnosť upozornenia a povinnosť poskytnúť poradenstvo, ako aj svoju povinnosť vypracovať zmluvné podmienky jasne a zrozumiteľne, aby mohol dlžník posúdiť rozsah svojich záväzkov vyplývajúcich zo zmluvy, ktorú uzavrel.

20. Vzhľadom na to, že dlžníci považovali zmluvné podmienky stanovujúce splatenie úveru vo švajčiarskych frankoch a prenášajúce kurzové riziko na dlžníkov za nekalé, podali 2. apríla 2014 na Tribunalul Bihor (Župný súd Bihor, Rumunsko) žalobu, ktorou sa v podstate domáhali, aby boli uvedené podmienky vyhlásené za absolútne neplatné, ako aj aby bola banke uložená povinnosť vystaviť pre každú zmluvu o úvere nový splátkový kalendár stanovujúci konverziu úveru do rumunských lei podľa výmenného kurzu platného v okamihu uzavretia zmluvy o úvere.

21. Tribunalul Bihor (Župný súd Bihor) rozsudkom č. 280/COM z 30. apríla 2015 žalobu zamietol.

22. Dlžníci podali proti tomuto rozsudku odvolanie na vnútroštátny súd, ktorý, majúc pochybnosti o výklade niektorých ustanovení smernice 93/13, rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

- „1. Má sa článok 3 ods. 1 smernice 93/13 vykladať v tom zmysle, že značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy treba posudzovať striktne s ohľadom na okamih uzavretia zmluvy, alebo tak, že zahŕňa aj prípad, keď sa v priebehu vykonávania zmluvy, ktorá sa má plniť prostredníctvom pravidelných alebo pokračujúcich úkonov, stane plnenie povinností spotrebiteľa v dôsledku významných výkyvov výmenného kurzu neprimerane nákladným v porovnaní s okamihom uzavretia zmluvy?
2. Má sa jasnosť a zrozumiteľnosť zmluvnej podmienky podľa článku 4 ods. 2 smernice 93/13 vykladať v tom zmysle, že táto zmluvná podmienka má upravovať iba dôvody, ktoré boli základom zahrnutia predmetnej podmienky do zmluvy a mechanizmus jej fungovania, alebo má upraviť aj všetky možné dôsledky tejto podmienky, ktoré môže mať na cenu platenú spotrebiteľom, ako napríklad kurzové riziko, a možno s ohľadom na smernicu 93/13 predpokladať, že povinnosť banky informovať klienta pri poskytnutí úveru sa týka výlučne úverových podmienok, t. j. úrokov, poplatkov a ručenia dlžníka, pričom uvedená povinnosť nemôže zahŕňať možnú revalváciu alebo devalváciu cudzej meny?
3. Má sa článok 4 ods. 2 smernice 93/13 vykladať v tom zmysle, že výrazy ‚hlavný predmet zmluvy‘ a ‚primeraná cena a úhrada na jednej strane, ako aj tovar alebo služby dodávané výmenným spôsobom na druhej strane‘ zahŕňajú aj zmluvnú podmienku v rámci zmluvy o úvere poskytnutom v cudzej mene, uzatvorenej medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom, a to nie prostredníctvom individuálnej dohody, na základe ktorej sa má úver vrátiť v rovnakej mene?“

23. Pripomienky predložili dlžníci, banka, rumunská a poľská vláda, ako aj Európska komisia.

24. Na pojednávaní konanom 9. februára 2017 sa zúčastnili dlžníci, banka, rumunská vláda a Komisia.

Analýza

25. Pred postupným preskúmaním otázok, ktoré položil vnútroštátny súd, by som najprv chcel predniesť niekoľko úvah o prípustnosti tohto návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ktorý banka spochybňuje.

26. Banka totiž vyjadrila svoje pochybnosti o prípustnosti položených otázok. Domnieva sa, že prejudiciálne otázky neboli ani potrebné – vzhľadom na judikatúru existujúcu v tejto oblasti – ani relevantné – s ohľadom na povahu sporu vo veci samej. Návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa nej v skutočnosti smeruje k získaniu individuálneho riešenia na účely konkrétneho usporiadania sporu vo veci samej.

27. V tomto smere stačí pripomenúť, že na jednej strane na návrhy na začatie prejudiciálneho konania sa vzťahuje domnienka relevantnosti a na druhej strane, že sa nezdá byť zjavné, že otázky položené v prejednávanej veci nie sú užitočné pre vnútroštátny súd, ktorý vie najlepšie posúdiť vhodnosť návrhu na začatie prejudiciálneho konania.⁶

28. Z ustálenej judikatúry vyplýva, že Súdny dvor môže zamietnuť návrh vnútroštátneho súdu na začatie prejudiciálneho konania len vtedy, ak je zjavné, že požadovaný výklad práva Únie nemá nijakú súvislosť s existenciou alebo predmetom sporu vo veci samej, ak ide o hypotetický problém alebo ak Súdny dvor nemá k dispozícii skutkové a právne podklady nevyhnutné na užitočné zodpovedanie otázok, ktoré sú mu položené.⁷

29. Pokiaľ ide o znenie otázok položených v prejednávanej veci, týkajú sa po prvé spôsobu, akým má byť s ohľadom na smernicu 93/13 posudzovaný vývoj, ku ktorému dôjde až po uzavretí zmluvy, po druhé posúdenia jasného a zrozumiteľného charakteru zmluvných podmienok v tomto kontexte a po tretie definície toho, čo patrí pod „hlavný predmet zmluvy“ alebo „primeranú cenu“ podľa článku 4 ods. 2 tejto smernice.

30. Zdá sa mi, že tak, ako navrhovala rumunská vláda, je vhodné preskúmať tieto otázky v opačnom poradí než v tom, v akom sú uvádzané. Otázku o uplatniteľnosti článku 4 ods. 2 smernice 93/13, ktorý vylučuje hodnotenie nekalej povahy niektorých zmluvných podmienok, ako aj otázku, či boli predmetné zmluvné podmienky napísané „jasne a zrozumiteľne“, treba položiť pred akýmkoľvek vecným posúdením nekalej povahy týchto zmluvných podmienok.⁸

31. V tejto súvislosti je dôležité pripomenúť, že hoci jedine vnútroštátnemu súdu prislúcha vyjadriť sa ku kvalifikácii týchto podmienok v závislosti od osobitných okolností daného prípadu, nič to nemení na skutočnosti, že Súdny dvor má právomoc na to, aby z ustanovení smernice 93/13, v danom prípade z jej článku 3 ods. 1 a z jej článku 4 ods. 2, vyvodil kritériá, ktoré vnútroštátny súd môže alebo musí uplatniť pri hodnotení zmluvných podmienok vo vzťahu k týmto ustanoveniam.⁹

⁶ Dokonca aj v prípade existencie judikatúry Súdneho dvora, ktorá dotknutú právnu otázku objasňuje, si vnútroštátne súdy zachovávajú možnosť obrátiť sa na Súdny dvor, pokiaľ to považujú za vhodné (pozri najmä rozsudok zo 17. júla 2014, Torresi, C-58/13 a C-59/13, EU:C:2014:2088, bod 32 a citovanú judikatúru).

⁷ Pokiaľ ide o nedávne uplatnenie týchto zásad, možno odkázať najmä na rozsudok z 26. januára 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, body 29 až 34).

⁸ Pozri, pokiaľ ide o podobný postup, rozsudok z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, body 41 a 42).

⁹ Pozri najmä rozsudky z 21. marca 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, bod 48); z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 45), a z 26. februára 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, bod 53).

O tretej otázke: uplatniteľnosť článku 4 ods. 2 smernice 93/13

32. Vnútroštátny súd sa svojou treťou otázkou v podstate pýta, či sa na zmluvnú podmienku, podľa ktorej má byť úver splatený v rovnakej mene, v akej bol poskytnutý – a ktorá teda, podľa názoru dlžníkov, prenáša „kurzové riziko“ na spotrebiteľa – vzťahuje článok 4 ods. 2 smernice 93/13.

33. Po niekoľkých úvodných poznámkach o dosahu tohto ustanovenia so zreteľom na závery vyplývajúce z judikatúry preskúmam prípad úverových zmlúv, o aké ide vo veci samej.

Úvodné poznámky o dosahu článku 4 ods. 2 smernice 93/13

34. Podľa článku 4 ods. 2 smernice 93/13 sa hodnotenie nekalej povahy podmienok nevzťahuje na podmienky, ktoré upravujú „hlavný predmet zmluvy“ a „primeranú cenu a úhradu na jednej strane, ako aj tovar alebo služby dodávané výmenným spôsobom na druhej strane“. Toto ustanovenie sa zakladá na myšlienke, že jadro zmluvného vzťahu (*essentialia negotii*) nesmie byť v zásade dotknuté vonkajším zásahom¹⁰ a najmä zásahom zo strany súdu.

35. Súdny dvor mal vo svojej najnovšej judikatúre možnosť poskytnúť niektoré významné objasnenia dosahu tohto ustanovenia a kritérií, ktoré vnútroštátny súd môže alebo musí uplatniť pri preskúmaní zmluvných podmienok s ohľadom na tieto kritériá.

36. Súdny dvor predovšetkým rozhodol, že článok 4 ods. 2 smernice 93/13 sa má vykladať striktné, keďže stanovuje výnimku z mechanizmu vecného preskúmania nekalých podmienok upraveného smernicou 93/13.¹¹

37. Zdôraznil ďalej, že pojmy použité v článku 4 ods. 2 smernice 93/13 vyžadujú samostatný a jednotný výklad, ktorý musí zohľadňovať kontext tohto ustanovenia a cieľ sledovaný príslušnou právnou úpravou.¹²

38. Po prvé, pokiaľ ide o pojem „hlavný predmet zmluvy“, odkazuje na zmluvné podmienky, ktoré upravujú *základné plnenia* tejto zmluvy a ktoré ju ako také *charakterizujú*. Na podmienky, ktoré majú vedľajšiu povahu vo vzťahu k podmienkam vymedzujúcim samotnú podstatu zmluvného vzťahu, by sa teda nemal vzťahovať pojem „hlavný predmet zmluvy“. Je dôležité zdôrazniť, že na rozlíšenie toho, čo je „hlavné“ od toho, čo je „vedľajšie“ v konkrétnej zmluve, *treba vziať do úvahy povahu, všeobecnú štruktúru a ustanovenia dotknutej zmluvy* o úvere, ako aj jej právne a skutkové súvislosti.¹³

39. Po druhé bolo spresnené, že podmienky týkajúce sa ceny a úhrady majú obmedzený dosah, keďže sa netýkajú primeranosti ceny a úhrady. Keďže neexistuje nijaký sadzobník alebo rámec, podľa ktorého by sa súd mohol orientovať pri svojom posúdení, vylúčenie z hodnotenia nekalej povahy nemožno uplatniť.¹⁴

¹⁰ Pozri návrhy, ktoré som predniesol vo veci Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85, bod 33).

¹¹ Pozri najmä rozsudky z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 42); z 26. februára 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, bod 49), a z 23. apríla 2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262, bod 31).

¹² Pozri rozsudok z 26. februára 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, bod 50 a citovaná judikatúra).

¹³ Pozri najmä rozsudky z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, body 49 a 50); z 26. februára 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, body 53 a 54), a z 23. apríla 2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262, bod 33).

¹⁴ Pozri rozsudky z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, body 54 a 55), a z 26. februára 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, body 55 a 56).

Vzťahujú sa zmluvné podmienky, ktoré vyžadujú splatenie úveru v určitej mene, na hlavný predmet zmluvy alebo na primeranosť ceny a úhrady?

40. V predmetnej veci ide o určenie toho, či sa na zmluvnú podmienku, ktorá je súčasťou zmluvy o úvere v cudzej mene uzavretej medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom, ktorá nebola predmetom individuálnej dohody a podľa ktorej musí byť úver splatený v tej istej mene, vzťahuje jeden z dvoch prípadov vylúčenia uvedeného v článku 4 ods. 2 smernice 93/13.

41. Vzhľadom na obmedzený dosah vylúčenia týkajúceho sa zmluvných podmienok o cene a úhrade, ktorý je pripomenutý vyššie v bode 39, sa mi zdá vylúčené, aby podmienka vyžadujúca splatenie úveru v mene, v ktorom bol úver poskytnutý, mohla spadať pod druhý dôvod vylúčenia.

42. Naproti tomu sa domnievam, že táto podmienka sa týka hlavného predmetu zmluvy. Zdá sa mi totiž, že podmienka, ktorá vyžaduje splatenie úveru v mene, v ktorej bol poskytnutý, predstavuje hlavný prvok plnenia dlžníka pozostávajúceho z vrátenia sumy, ktorú mu poskytol veriteľ.

43. Vo všeobecnosti treba zdôrazniť, že v prípade zmlúv o úvere pozostáva hlavné plnenie banky na jednej strane z poskytnutia požičanej sumy a na druhej strane, pokiaľ ide o dlžníka, z vrátenia kapitálu a úrokov (ktoré predstavujú cenu úveru). Tieto plnenia sú však neoddeliteľne spojené s menou, v ktorej bol úver poskytnutý, a nemožno sa domnievať, že hlavný predmet zmluvy tvoria iba číselne vyjadrené sumy bez uvedenia príslušnej meny.¹⁵

44. Skutočnosť, že úver musí byť splatený v určitej mene, predstavuje zjavne jeden z pilierov zmluvy o úvere, osobitne v prípade úveru vyjadreného v cudzej mene. Úverovou zmluvou sa veriteľ predovšetkým zaväzuje poskytnúť dlžníkovi určitú sumu peňazí. Tento dlžník sa zase predovšetkým zaväzuje vrátiť túto sumu, vo všeobecnosti aj s úrokmi, podľa stanoveného splátkového kalendára. Tieto hlavné plnenia sa teda týkajú určitej sumy peňazí, ktorá musí byť nevyhnutne určená vo vzťahu k presnému hodnotovému štandardu, teda mene uvedenej v zmluve o úvere, v ktorej má byť úver poskytnutý a vrátený.

45. Tento záver je podľa mňa podporený okolnosťou, že v prípade chýbajúceho spresnenia, pokiaľ ide o menu, v ktorej bude úver splácaný, sa predpokladá, že tento úver musí byť splatený v rovnakej mene, ako je mena, v ktorej bol úver poskytnutý. Podľa zásady menového nominalizmu, ktorá je právnym pravidlom výrazne rozšíreným najmä v právnych systémoch kontinentálnej tradície, sa totiž vyžaduje, aby peňažná povinnosť zanikla splatením číselne uvedenej sumy stanovenej dohodou medzi stranami bez toho, aby mali na túto sumu vplyv úvahy týkajúce sa meny. Toto pravidlo, ktoré bolo zakotvené najmä v článku 1578 rumunského Občianskeho zákonníka (pozri bod 12 vyššie), v podstate zakazuje zásah s cieľom upraviť dlžnú sumu ku dňu jej splatnosti na účely zohľadnenia výkyvov menovej hodnoty bez ohľadu na to, či ide o zvýšenie alebo o zníženie. Rumunská vláda, ktorej bola na pojednávaní v tomto smere položená otázka, potvrdila, že pokiaľ nie je v zmluve o úvere spresnená mena, v ktorej má byť úver splácaný, treba prijať záver, že toto splatenie musí byť uskutočnené v rovnakej mene, ako je mena, v ktorej bol úver poskytnutý.

46. Okrem toho, pokiaľ ide o úvery sporné vo veci samej, keď sa vezme do úvahy povaha, všeobecná štruktúra a ustanovenie zmluvy, povinnosť vrátiť úver vo švajčiarskych frankoch má podľa mňa charakter hlavného plnenia.

47. Tento záver platí tak s ohľadom na znenie predmetných zmluvných podmienok (pozri bod 18 vyššie), ako aj na skutkový a právny rámec, v ktorom boli sporné úverové zmluvy uzavreté.

48. Dve skutočnosti tohto rámca, vlastné veci samej, sa mi zdajú v tomto smere rozhodujúce.

¹⁵ Na účely podrobnejšieho preskúmania „hlavných plnení“ charakterizujúcich zmluvu o úvere si dovoľím odkázať na moje návrhy, ktoré som predniesol vo veci Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85, body 56 až 65).

49. Prvou je, že v zmluvách o úvere vyjadrenom v cudzej mene, o ktoré ide vo veci samej, sa vo všeobecnosti zvykne uplatňovať nižšia úroková sadzba, ako sú úrokové sadzby v zmluvách v národnej mene, práve na vyrovnanie „kurzového rizika“, ktoré sa ich môže týkať v prípade devalvácie národnej meny.¹⁶

50. Druhou skutočnosťou, ktorá si zaslúži zmienku, je, že banka konkrétne poskytla úvery vo švajčiarskych frankoch a že má právo na vrátenie týchto úverov v rovnakej mene. V žiadnom okamihu nepristupuje k menovej výmene, ako to zdá sa, naznačuje Komisia, a dlžníci majú možnosť zaplatiť mesačné splátky vo švajčiarskych frankoch bez ohľadu na zdroj. Povinnosť vyplácať mesačné splátky vo švajčiarskych frankoch zďaleka nepredstavuje vedľajší prvok zmluvy. Netýka sa vedľajšieho spôsobu platenia, ale samotnej povahy záväzku dlžníka.

51. V tomto smere treba uviesť, že okolnosti, ktoré viedli k prejednávanej veci, sa odlišujú od okolností veci, v ktorej bol vydaný rozsudok Kásler a Káslerné Rábai¹⁷. V tejto poslednej uvedenej veci bol úver nielen vyjadrený vo švajčiarskych frankoch a mal byť vrátený v národnej mene (maďarský forint), ale výška mesačných splátok na vrátenie tohto úveru bola vypočítaná podľa predajného kurzu tejto meny uplatňovaného predmetnou bankovou inštitúciou. Na rozdiel od prístupu zastávaného poľskou vládou sa domnievam, že existuje rozdiel medzi zmluvami o úvere vyjadrenom v cudzej mene a úvermi *indexovanými* na cudzie meny. V tomto druhom prípade sa totiž splatenie úveru uskutočňuje vždy v národnej mene. Podľa môjho názoru je nepresné pripodobniť zmluvnú podmienku o splatení úveru v cudzej mene k takzvanej „monetárnej“ zmluvnej podmienke. Rekvalifikácia predmetnej zmluvy na zmluvu o úvere len „indexovanom na cudziu menu“ by nezohľadnila skutočnosť, že odkaz na cudziu menu predstavuje hlavný prvok vzájomných povinností zmluvných strán pri uzatváraní zmluvy o úvere.

52. Na rozdiel od zmluvnej podmienky týkajúcej sa mechanizmu zmeny poplatkov za služby, ktoré majú byť poskytnuté spotrebiteľom (o aký šlo vo veci Invitel¹⁸) alebo plnení ponúkaných predávajúcim alebo dodávateľom, „kurzové riziko“ je skutočne súčasťou kľúčových prvkov zmluvy o úvere vyjadrenom v cudzích menách. Hoci platí, ako rozhodol Súdny dvor vo veci Matei¹⁹, že pojem „celkové náklady spojené s úverom“ v zmysle článku 3 písm. g) smernice 2008/48/ES²⁰ nemôžu byť považované za „hlavný predmet zmluvy“, mena, v ktorej musí byť úver splatený, je hlavným plnením, ktoré charakterizuje zmluvu o úvere.

53. Napokon pred uzavretím tretej otázky položenej vnútroštátnym súdom považujem za dôležité v krátkosti sa zaoberať otázkou, či sa v osobitnom kontexte prejednávanej veci možno odvolať na článok 1 ods. 2 smernice 93/13.

54. Toto ustanovenie uvádza, že ustanoveniam tejto smernice nepodliehajú „zmluvné podmienky, ktoré odrážajú záväzné zákonné alebo regulačné ustanovenia a ustanovenia alebo zásady medzinárodných dohôd, ktorých sú členské štáty alebo [Únia] zmluvnou stranou“. Toto vylúčenie je odôvodnené skutočnosťou, že možno legitímne predpokladať, že vnútroštátny zákonodarca našiel rovnováhu medzi všetkými právami a povinnosťami zmluvných strán niektorých kategórií zmlúv.²¹

16 Pozri najmä rozhodnutie, ktoré vydala Kúria (Najvyšší súd, Maďarsko), č. 2/2014 PJE, ktoré bolo vydané v záujme jednotného výkladu ustanovení občianskeho práva a na ktoré rozsudok z 3. decembra 2015, Banif Plus Bank (C-312/14, EU:C:2015:794, body 43 až 45), výslovne odkazuje. Kúria (Najvyšší súd) v tomto rozhodnutí rozhodol, že ustanovenia zmluvy o úvere vyjadrenom v cudzej mene, ktoré majú za následok prenesenie kurzového rizika v celom rozsahu na spotrebiteľa výmenou za výhodnejšiu úrokovú mieru ako je miera ponúkaná pri pôžičkách vyjadrených vo vnútroštátnej mene, sa týkajú hlavného predmetu zmluvy.

17 Pozri rozsudok z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

18 Pozri rozsudok z 26. apríla 2012, Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242).

19 Rozsudok z 26. februára 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127).

20 Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS (Ú. v. EÚ L 133, 2008, s. 66).

21 Pozri najmä rozsudok z 21. marca 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, bod 28), a trinásť odôvodnenie smernice 93/13.

55. V tejto súvislosti okolnosť, že vnútroštátny súd po formálnej stránke položil prejudiciálnu otázku s odkazom na určité ustanovenia práva Únie, nebráni tomu, aby Súdny dvor poskytol tomuto súdu všetky prvky výkladu, ktoré môžu byť užitočné na rozhodnutie veci, ktorú prejednáva, či už na ne v texte svojich otázok odkázal, alebo nie. Súdnemu dvoru prináleží získať zo všetkých prvkov, ktoré poskytol vnútroštátny súd, a najmä z odôvodnenia rozhodnutia vnútroštátneho súdu, prvky práva Únie, ktoré si vyžadujú výklad so zreteľom na predmet sporu.²²

56. V kontexte prejednávanej veci bolo predovšetkým zo strany rumunskej vlády a banky poukázané na to, že sa tu kladie otázka, či predmetné zmluvné podmienky neboli iba výrazom zásady menového nominalizmu, zakotvanej v článku 1578 rumunského Občianskeho zákonníka (pozri bod 12 vyššie).

57. Súdny dvor potvrdil, že článok 1 ods. 2 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že zmluvná podmienka obsiahnutá v zmluve, ktorú uzavrel predajca alebo dodávateľ so spotrebiteľom, je vylúčená z pôsobnosti tejto smernice vtedy, ak uvedená zmluvná podmienka odráža obsah záväzného zákonného alebo regulačného ustanovenia, čo prináleží overiť vnútroštátnemu súdu.²³

58. V predmetnej veci možno mať pochybnosti na jednej strane o tom, či sa zásada menového nominalizmu uplatňovala v plnom rozsahu v dobe uzatvorenia predmetných zmlúv, a na druhej strane o tom, či údajný nekalej účinok vyplýva iba z vnútroštátneho práva alebo zo spojeného účinku tohto práva a predmetných zmluvných podmienok. Vzhľadom na obmedzený dosah vylúčenia stanoveného v článku 1 ods. 2 smernice 93/13 nie je isté, že sa toto vylúčenie uplatní, keďže článok 1578 Občianskeho zákonníka možno považovať za doplňujúce pravidlo. V každom prípade iba vnútroštátny súd je príslušný vykonať overenia v tomto smere.

59. So zreteľom na všetky tieto úvahy navrhujem Súdnemu dvoru, aby odpovedal, že článok 4 ods. 2 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že prináleží vnútroštátnemu súdu posúdiť s ohľadom na povahu, všeobecnú štruktúru a ustanovenia dotknutých zmlúv o úvere, ako aj na ich právne a skutkové súvislosti, či dotknutá podmienka, podľa ktorej musí byť úver splatený v tej istej mene, v akej bol poskytnutý, odráža zákonné ustanovenia vnútroštátneho práva v zmysle článku 1 ods. 2 tejto smernice. Ak to tak nie je, vnútroštátny súd sa musí domnievať, že táto zmluvná podmienka sa vzťahuje na pojem „hlavný predmet zmluvy“, čo vylučuje uvedenú podmienku z hodnotenia jej potenciálne nekalej povahy. To môže byť prípad zmluvnej podmienky tvoriacej súčasť zmluvy o úvere, podľa ktorej musí dlžník vrátiť sumu v tej istej mene, v akej bola poskytnutá.

O druhej prejudiciálnej otázke: pojem „jasnosť a zrozumiteľnosť“ zmluvných podmienok

60. Vnútroštátny súd žiada Súdny dvor, aby určil, či vloženie zmluvnej podmienky, ktorá v danom prípade stanovuje povinnosť spotrebiteľa splatiť úver, ktorý mu bol poskytnutý, v rovnakej mene, musí byť sprevádzané vyčerpávajúcou informáciou o hospodárskych dôsledkoch, ktoré môžu vyplývať z tejto zmluvnej podmienky.

61. V tomto smere treba v prvom rade zdôrazniť, že požiadavka jasnej a zrozumiteľnej formulácie zmluvných podmienok zaväzujúcich spotrebiteľa a predajcu alebo dodávateľa musí byť dodržaná aj v prípade, keď sa na podmienku vzťahuje článok 4 ods. 2 smernice 93/13.²⁴ Zmluvné podmienky, ktorých sa týka toto ustanovenie a ktoré patria do oblasti upravenej smernicou, sa vymykajú posúdeniu ich nekalej povahy len v rozsahu, v akom sa príslušný vnútroštátny súd na základe

²² Pozri najmä rozsudky z 27. októbra 2009, ČEZ (C-115/08, EU:C:2009:660, bod 81 a citovaná judikatúra), a z 10. septembra 2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, bod 71 a citovaná judikatúra).

²³ Pozri najmä rozsudok z 10. septembra 2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, bod 80).

²⁴ Rozsudok z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 68).

preskúmania jednotlivých prípadov domnieva, že boli predajcom alebo dodávateľom formulované jasne a zrozumiteľne.²⁵ Inými slovami, bez ohľadu na záver, ku ktorému dospeje vnútroštátny súd v súvislosti s uplatniteľnosťou článku 4 ods. 2 smernice 93/13 na sporné zmluvné podmienky, platí na ne požiadavka ich „jasnej a zrozumiteľnej“ formulácie.

62. Následne je už v súčasnosti ustálené, že požiadavka jasnej a zrozumiteľnej formulácie zmluvných podmienok dojednaných so spotrebiteľmi, ktorá musí byť analyzovaná s ohľadom na dvadsať odôvodnenie smernice 93/13²⁶ a ktorá má rovnakú pôsobnosť ako tá, ktorá je uvedená v článku 5 tejto smernice, nadobúda podstatný význam a vyžaduje, aby mal *spotrebiteľ skutočne možnosť oboznámiť sa* so všetkými podmienkami zmluvy. Na základe tejto informácie poskytnutej predávajúcim alebo dodávateľom sa totiž spotrebiteľ rozhodne, či chce byť k nemu zmluvne zaviazaný.²⁷

63. Napokon je tiež nesporné, že táto požiadavka sa má vykladať extenzívne: nemôže sa zúžiť na formálny a gramatický aspekt, ale vyžaduje, aby spotrebiteľ mohol predvídať, na základe presných a zrozumiteľných kritérií, hospodárske následky, ktoré zo zmluvnej podmienky pre neho vyplynú, ako prípadná zmena výdavkov, ktoré bude musieť znášať.²⁸ V tomto kontexte treba vziať do úvahy úroveň pozornosti, ktorú možno očakávať od priemerného riadne informovaného a primerane pozorného a obozretného spotrebiteľa.²⁹

64. V tomto smere sa mi zdá rozhodujúce, osobitne v prípade obzvlášť zaťažujúcich finančných záväzkov, ako sú tie, ktoré sú charakteristické pre dlhodobé úvery, aby predajcovia alebo dodávatelia poskytli spotrebiteľom dostatočné informácie na to, aby im umožnili zaviazat' sa s plnou znalosťou veci.

65. Konkrétnejšie, hneď ako predajca alebo dodávateľ navrhne spotrebiteľovi znenie zmluvy o úvere, musí v ňom prostredníctvom ľahko pochopiteľných informácií uviesť prípadné následky na hospodársku situáciu tohto spotrebiteľa. Tento spotrebiteľ musí mať najmä možnosť pochopiť, že sa výmenou za určité finančné výhody (ako je napríklad nízka úroková sadzba) zaväzuje prevziať na seba určité riziko. Je potrebné spresniť, že v prípade úverov, ktoré sa netýkajú nehnuteľností, sa k všeobecnej informačnej povinnosti vyplývajúcej zo smernice 93/13 pripájajú konkrétnejšie povinnosti stanovené smernicami o spotrebiteľských úveroch.³⁰

66. Aby som sa vrátil k prejednávanej veci, hoci priemerný spotrebiteľ, ktorý je primerane pozorný a obozretný, je v zásade schopný pochopiť, že výmenný kurz podlieha výkyvom, musí byť naproti tomu jasne informovaný o skutočnosti, že podpísaním zmluvy o úvere vyjadrenom v cudzej mene sa vystavuje istému kurzovému riziku, ktoré môže byť pre neho ekonomicky náročné niesť v prípade devalvácie meny, v ktorej poberá svoj príjem.³¹

67. V tomto kontexte treba od predajcu alebo dodávateľa, v predmetnom prípade od banky, vyžadovať, aby vzhľadom na svoju expertízu a svoje znalosti v danej oblasti uviedla možné výkyvy výmenných kurzov a riziká súvisiace s podpísaním úveru v cudzej mene, najmä za predpokladu, že spotrebiteľ dlžník nepoberá svoj príjem v tejto mene.

25 Pozri rozsudok z 3. júna 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309, bod 32).

26 Toto odôvodnenie uvádza, že „zmluvy by mali byť vypracované zrozumiteľne, [že] spotrebiteľ by mal mať skutočne príležitosť preskúmať všetky podmienky a ak má pochybnosti, mal by platiť výklad najpriaznivejší pre spotrebiteľa“.

27 Pozri rozsudok z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, body 66 až 70 a citovaná judikatúra).

28 Pozri rozsudky z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, body 71 a 72); z 26. februára 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, bod 73), a z 9. júla 2015, Bucura (C-348/14, neuverejnený, EU:C:2015:447, body 51, 52, 55 a 60).

29 Pozri v tomto zmysle rozsudky z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 74), a z 26. februára 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, bod 75).

30 Pozri najmä články 4 až 6 smernice 2008/48.

31 Pozri v tomto smere Odporúčanie Európskeho výboru pre systémové riziká z 21. septembra 2011 o poskytovaní úverov v cudzej mene (ESRB/2011/1) (Ú. v. EÚ C 342, 2011, s. 1), Odporúčanie A - Informovanosť dlžníkov o rizikách, bod 1.

68. Zdá sa mi však neprimerané, aby sa od predajcu alebo dodávateľa vyžadovalo, aby v štádiu uzavretia zmluvy o úvere informoval spotrebiteľa o udalostiach alebo vývojoch, ktoré môžu nastať po uzavretí zmluvy a ktoré nemôže predvídať. Od predajcov alebo dodávateľov nemožno žiadať, aby spotrebiteľom poskytli iné informácie než tie, o ktorých by mali objektívne vedieť v okamihu uzavretia tejto zmluvy.

69. Pokiaľ ide o predmetný prípad, vzhľadom na neexistenciu skutočností, ktoré by potvrdzovali, že banka bola schopná predvídať v podstate historický vývoj výmenného kurzu medzi rumunským lei a švajčiarskym frankom, v rozsahu, v akom bol pozorovaný od roku 2007 a že o ňom zámerne neinformovala dlžníkov, považujem jednoznačne za neprimerané, aby sa od predajcu alebo dodávateľa vyžadovalo, aby sám znášal kurzové riziko. Prislúcha však vnútroštátnemu súdu overiť, či sa predajca alebo dodávateľ skutočne uistil, že dotknutí spotrebiteľia správne pochopili znenie podmienok zmluvy o úvere a že tak boli v plnom rozsahu schopní posúdiť ich hospodárske následky.

70. Z tohto hľadiska musí byť problematika, ktorá je tu predložená, odlišená od problematiky veci, v ktorej bol vydaný rozsudok z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

71. V tejto poslednej uvedenej veci bolo rozhodujúce zistiť, či so zreteľom na všetky relevantné skutkové okolnosti, vrátane reklamy a informácií poskytnutých veriteľom v rámci dojednávania zmluvy o úvere, priemerný spotrebiteľ, riadne informovaný a primerane pozorný a obozretný, mohol nielen vedieť o existencii rozdielu, ktorý sa vo všeobecnosti zaznamenáva na trhoch s cennými papiermi medzi výmenným kurzom pre predaj a výmenným kurzom pre nákup cudzej meny, ale tiež posúdiť potenciálne významné hospodárske dôsledky pre svoju osobu, vyplývajúce z uplatňovania výmenného kurzu pre predaj pri výpočte splátok, ktoré bude v konečnom dôsledku dlhovať, a teda celkových nákladov svojho úveru.³² Pripomínam, že v uvedenej veci nešlo priamo o výkyv výmenných kurzov, ale o skutočnosť, že výšky mesačných splátok na účely vrátenia úverov boli vypočítané podľa výmenného kurzu pre predaj cudzej meny, uplatňovaného bankou.

72. Na záver požiadavka, podľa ktorej musí byť zmluvná podmienka formulovaná jasne a zrozumiteľne, predpokladá, že podmienka týkajúca sa splatenia úveru v tej istej mene je pochopiteľná pre spotrebiteľa jednak na úrovni formálnej a gramatickej, ale zároveň aj pokiaľ ide o jej konkrétny dosah, v tom zmysle, aby priemerný spotrebiteľ, ktorý je riadne informovaný a primerane pozorný a obozretný, mohol nielen vedieť o možnosti rastu alebo pádu cudzej meny, v ktorej bol úver dohodnutý, ale tiež posúdiť potenciálne významné hospodárske dôsledky tejto zmluvnej podmienky pre jeho finančné záväzky. Táto požiadavka sa však nemôže rozšíriť až na uloženie povinnosti predajcovi alebo dodávateľovi predvídať a informovať spotrebiteľa o neskorších nepredvídateľných vývojoch, ako sú tie, ktoré sú charakteristické pre výkyvy výmenných kurzov cudzích mien, o ktoré ide vo veci samej, a na znášanie ich následkov.

O prvej otázke: okamih posúdenia existencie „značnej nerovnováhy“

73. Vnútroštátny súd sa pýta, či „značná nerovnováha“ v právach a povinnostiach zmluvných strán v zmysle článku 3 ods. 1 smernice 93/13 má byť analyzovaná len s odkazom na situáciu v okamihu uzavretia zmluvy, alebo či možno zohľadniť aj vývoj nasledujúci po uzavretí tejto zmluvy, na základe ktorého sa finančné záväzky spotrebiteľa stali nadmerne zaťažujúce v porovnaní s tými, aké boli v okamihu uzavretia zmluvy.

³² Pozri rozsudok z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 74).

74. Na úvod považujem za vhodné zdôrazniť, že podľa toho, čo vyplýva zo štruktúry smernice 93/13 a zo systému ochrany, ktorý stanovuje, má táto otázka zmysel iba vtedy, ak sa dospeje k záveru, že na predmetnú zmluvnú podmienku sa nevzťahuje článok 4 ods. 2 tejto smernice – keďže sa netýka ani predmetu a ani ceny služby, alebo z dôvodu, že nie je formulovaná jasne a zrozumiteľne – a teda že môže dôjsť k vecnému preskúmaniu jej nekalej povahy. V opačnom prípade sa táto otázka zdá byť irelevantná.

75. Za predpokladu, že by mal Súdny dvor spresniť okamih, kedy treba posúdiť existenciu „značnej nerovnováhy“ v právach a povinnostiach strán v zmysle článku 3 ods. 1 smernice 93/13,³³ domnievam sa, že tak zo znenia ustanovení tejto smernice, ako aj z povahy ochrany, ktorú priznáva spotrebiteľovi, jasne vyplýva, že posúdenie existencie tejto nerovnováhy musí byť uskutočnené s ohľadom na okolnosti a informácie, ktoré sú dostupné v okamihu uzavretia predmetnej zmluvy.

76. Po prvé, pokiaľ ide o znenie relevantných ustanovení tejto smernice, podľa jej článku 3 ods. 1 musí byť nekalá povaha zmluvnej podmienky posúdená s ohľadom na existenciu „značnej nerovnováhy v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy“. Toto ustanovenie *a priori* vylučuje každý odkaz na udalosti alebo vývoj, ku ktorým dôjde po uzavretí predmetnej zmluvy.

77. Rovnako v súlade s článkom 4 ods. 1 tejto smernice „nekalosť zmluvných podmienok sa hodnotí so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, na ktoré bola zmluva uzatvorená a *na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy, v dobe uzatvorenia zmluvy* a na všetky ostatné podmienky zmluvy alebo na inú zmluvu, od ktorej závisí“³⁴.

78. Tieto ustanovenia dosť jasne naznačujú, že posúdenie nekalej povahy zmluvnej podmienky sa musí uskutočniť s odkazom na okamih uzavretia predmetnej zmluvy.

79. Po druhé, pokiaľ ide o cieľ sledovaný smernicou 93/13, smeruje k zaručeniu ochrany spotrebiteľa voči vloženiu zmluvných podmienok predajcom alebo dodávateľom, o ktorých vyšlo so zreteľom na okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy, ako aj na všetky ostatné podmienky zmluvy³⁵ najavo, že spôsobili významnú nerovnováhu medzi zmluvnými stranami. V tomto kontexte treba preveriť, či predajca alebo dodávateľ, ktorý zaobchádza so spotrebiteľom čestne a rovnocenne, mohol rozumne očakávať, že by tento spotrebiteľ súhlasil s uzavretím zmluvy.³⁶

80. Hoci z uplatnenia smernice 93/13 vyplýva, že posúdenie nekalej povahy zmluvnej podmienky – a teda existencie značnej nerovnováhy v právach a povinnostiach zmluvných strán ku škode spotrebiteľa – musí zohľadniť všetky okolnosti, o ktorých mohol predajca alebo spotrebiteľ vedieť v okamihu uzavretia zmluvy a ktoré mohli mať vplyv na jej neskorší výkon, toto posúdenie nemôže v žiadnom prípade závisieť od udalostí, ktoré vznikli po uzavretí zmluvy a ktoré sú nezávislé na vôli zmluvných strán.

81. Domnievam sa, že hoci zmluvné podmienky, ktoré nastolujú nerovnováhu v prospech predajcu alebo dodávateľa, musia byť zakázané z hľadiska smernice 93/13, tento predajca alebo dodávateľ však nemôže byť zodpovedný za udalosti, ktoré vznikli po uzavretí zmluvy a ktoré sú nezávislé od jeho vôle. Ak by to tak nebolo, viedlo by to nielen k uloženiu neprimeraných povinností predajcovi alebo dodávateľovi, ale narušilo by to tiež zásadu právnej istoty.

³³ Pozri najmä rozsudky zo 14. marca 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164), a zo 16. januára 2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10).

³⁴ Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

³⁵ Pozri najmä rozsudok zo 16. januára 2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10, bod 24 a citovaná judikatúra).

³⁶ Pozri najmä rozsudok zo 14. marca 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 69).

82. V tomto smere treba jasne rozlišovať prípad, v ktorom zmluvná podmienka, ktorá sa prejaví až pri výkone zmluvy, spôsobuje nerovnováhu medzi zmluvnými stranami, od prípadu, v ktorom sú napriek neexistencii nekalej podmienky povinnosti spotrebiteľa vnímané týmto spotrebiteľom ako zťažujúcejšie z dôvodu zmeny okolností, ku ktorým došlo po uzavretí zmluvy a nezávisle na vôli zmluvných strán.

83. V prvom prípade, ktorý zodpovedá najmä veci, v ktorej vydal Súdny dvor rozsudok z 21. marca 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180), a ktorý sa týkal možnosti predajcu alebo dodávateľa jednostranne zmeniť cenu za poskytnutie služieb (dodávky plynu) vložением štandardnej zmluvnej podmienky, sa predmetný „neskorší vývoj“ po uzavretí zmluvy týkal v skutočnosti výkonu zmluvnej podmienky, ktorá bola od začiatku nekalá, pretože spôsobila značnú nerovnováhu medzi zmluvnými stranami.

84. Na druhý prípad, a síce ten, v ktorom neexistuje nekalá podmienka, ale v ktorom spotrebiteľ z dôvodu vývoja okolností vníma svoje povinnosti ako neprimerané, sa naopak nevzťahuje ochrana vyplývajúca zo smernice 93/13.³⁷

85. To je podľa mňa prípad zmluvnej podmienky, ktorá v zmluve o úvere vyjadrenom v cudzej mene ukladá povinnosť, aby boli mesačné splátky úveru vyplatené v tej istej mene, a teda „prenáša“ na spotrebiteľa kurzové riziko v prípade devalvácie národnej meny vo vzťahu k tejto cudzej mene.

86. Nezdá sa, že by táto zmluvná podmienka ako taká spôsobila nerovnováhu. Treba totiž konštatovať, že výkyvy výmenného kurzu, ktoré, pripomínam, môžu byť posudzované ako rast alebo pokles, sú okolnosťou, ktorá nezávisí od vôle jednej zo strán úverovej zmluvy. Skutočnosť, že plnenie, na ktoré sa dlžník zaviazal, sa z dôvodu vývoja výmenných kurzov stane zťažujúcejším, keď sa prevedie na národnú menu, nemôže viesť k presunu kurzového rizika na veriteľa.

87. Okrem toho na účely konštatovania existencie značnej nerovnováhy musí dôjsť k zisteniu rozdielu medzi požičanou sumou a vrátenou sumou. Takýto rozdiel však neexistuje: banková inštitúcia požičala určité množstvo menových jednotiek a je oprávnená získať späť ten istý počet menových jednotiek.

88. Inými slovami, znášanie kurzového rizika spotrebiteľom nespôsobuje ako také značnú nerovnováhu, keďže predajca alebo dodávateľ (v danom prípade banka) nemôže ovplyvniť výmenný kurz, ktorý bude platný po uzavretí zmluvy.

89. Hoci sa existencia značnej nerovnováhy má posudzovať aj vo vzťahu k udalostiam, o ktorých veriteľ vedel alebo mohol predvídať v okamihu uzavretia zmluvy, nemôže to platiť pre skutočnosti, ktoré nastali počas vykonávania predmetnej zmluvy, a to nezávisle od vôle zmluvných strán.

90. Na záver, pre prípad, že by bolo potrebné odpovedať na prvú otázku, navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal, že článok 3 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že značná nerovnováha v právach a povinnostiach zmluvných strán vyplývajúcich zo zmluvy sa má posudzovať s ohľadom na všetky okolnosti, ktoré mohol predajca alebo dodávateľ odôvodnene predvídať v okamihu uzavretia zmluvy. Naproti tomu sa táto nerovnováha nemôže posudzovať na základe udalostí, ktoré vznikli po uzavretí zmluvy, akými sú výkyvy výmenného kurzu, na ktoré predajca alebo dodávateľ nemal vplyv a ktoré nemohol predvídať.

³⁷ Cieľom smernice 93/13 je len odradiť a sankcionovať uplatňovanie zmluvných podmienok zo strany predajcov alebo dodávateľov, ktoré spôsobujú značnú nerovnováhu, a nie upraviť „nepredvídateľné“ právne situácie, ktoré môžu byť prípadne upravené vnútroštátnym právom.

Návrh

91. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré položil Curtea de Apel Oradea (Odvolací súd Oradea, Rumunsko), takto:

1. Článok 4 ods. 2 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa má vykladať v tom zmysle, že prináleží vnútroštátnemu súdu posúdiť s ohľadom na povahu, všeobecnú štruktúru a ustanovenia dotknutých zmlúv o úvere, ako aj na ich právne a skutkové súvislosti, či dotknutá zmluvná podmienka, podľa ktorej musí byť úver splatený v tej istej mene, v ktorej bol poskytnutý, odráža zákonné ustanovenia vnútroštátneho práva v zmysle článku 1 ods. 2 tejto smernice. Ak to tak nie je, vnútroštátny súd sa musí domnievať, že táto zmluvná podmienka sa vzťahuje na pojem „hlavný predmet zmluvy“, čo vylučuje uvedenú podmienku z posúdenia jej potenciálne nekalej povahy. To môže byť prípad zmluvnej podmienky tvoriacej súčasť zmluvy o úvere, podľa ktorej musí dlžník vrátiť sumu v tej istej mene, v akej bola poskytnutá.
2. Požiadavka, podľa ktorej musí byť zmluvná podmienka formulovaná jasne a zrozumiteľne, predpokladá, že podmienka týkajúca sa splatenia úveru v tej istej mene je pochopiteľná pre spotrebiteľa jednak na úrovni formálnej a gramatickej, ale zároveň aj pokiaľ ide o jej konkrétny dosah v tom zmysle, aby priemerný spotrebiteľ, ktorý je riadne informovaný a primerane pozorný a obozretný, mohol nielen vedieť o možnosti rastu alebo pádu cudzej meny, v ktorej bol úver dohodnutý, ale aj posúdiť potenciálne významné hospodárske dôsledky tejto zmluvnej podmienky pre jeho finančné záväzky. Táto požiadavka sa však nemôže rozšíriť až na uloženie povinnosti predajcovi alebo dodávateľovi predvídať a informovať spotrebiteľa o neskorších nepredvídateľných vývoch, ako sú tie, ktoré sú charakteristické pre výkyvy výmenných kurzov cudzích mien, o ktoré ide vo veci samej, a na znášanie ich následkov.
3. Článok 3 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že značná nerovnováha v právach a povinnostiach zmluvných strán vyplývajúcich zo zmluvy sa má posudzovať s ohľadom na všetky okolnosti, ktoré mohol predajca alebo spotrebiteľ odôvodnene predvídať v okamihu uzavretia zmluvy. Naproti tomu sa táto nerovnováha nemôže posudzovať na základe udalostí, ktoré vznikli po uzavretí zmluvy, akými sú výkyvy výmenného kurzu, na ktoré predajca alebo dodávateľ nemal vplyv a ktoré nemohol predvídať.